

موج نوی فرانسه
یک مدرسه هنری

| میشل ماری |
| محمدرضا یگانه‌دوست |

THE FRENCH NEW WAVE
An Artistic School

| Michel Marie |
| M. Yeganedoust |

Jean Seberg and Jean-Paul Belmondo in **BREATHLESS**

Directed by **Jean-Luc Godard, 1960.**

Photo by Raymond Cauchetier

سرشناسه: ماری، میشل، ۱۹۴۵ - Marie, Michel

عنوان و نام پدیدآور: موج نوی فرانسه: یک مکتب هنری / میشل ماری؛ ترجمه محمد رضا یگانه دوست.

مشخصات نشر: تهران: بیدگل، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهری: ۲۰۶ ص.: مصور، جدول؛ ۱۴/۲۱x۵/۵ س.م.

شابک: ۷۱-۵-۷۸۰۶-۶۰۰-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: عنوان اصلی: Nouvelle vague.

یادداشت: کتاب حاضر از متن انگلیسی تحت عنوان "The French new wave: an artistic school, 2003"

په فارسی برگزیده شده است.

یادداشت: کتابنامه.

یادداشت: نمایه.

موضوع: سینما - فرانسه - تاریخ

موضوع: Motion pictures - France - History

موضوع: فیلم های موج نو - فرانسه - تاریخ و نقد

موضوع: New wave films -- France -- History and criticism

شناسه افزوده: یگانه دوست، محمد رضا، ۱۳۵۴ - مترجم

رده بندی کنگره: ۵/۴۲۱۳۹۶/PN1۹۹۳

رده بندی دیویی: ۷۹۱/۴۳۰۹۴۴

شماره کتابشناسی ملی: ۴۹۴۹۳۹۶

ا. سحر نوری / مترجمه: یک مکتب هنری |
امیشل ناری |
ا. ترجمه محمد رضا، * به دوست |
ا. ویراستار: هدیه رهبری |
ا. صفحه آرایی: آلا شویر / نمونه چاپ: شمس افخمی، مهرداد اصیل |
ا. مدیر هنری و طراح گرافیک: سیاوش ته عدلی |
ا. مدیر تولید: مصطفی شریفی |
ا. چاپ اول ۱۳۹۷ | تهران | ۱۰۰۰ نسخه |
ا. شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۸۰۶-۷۱-۵

انتدیرمیکل | Bidgol Publishing co. |

ا. فروشگاه | تهران | خیابان انقلاب | بین ۱۲ فروردین و فخر رازی | پلاک ۱۳۷۴ |
ا. تلفن انتدیرات: ۲۸۴۲ ۱۷ ۱۷ | تلفن فروشگاه: ۶۶۹۶۳۶ ۱۷

ا. همه حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است |
| bidgolpublishing.com |

| فهرست |

۹	مقدمه: موج نوی فرانسه
۱۳	فصل یک شعر ژورالیستی و نسلی نو
۱۳	هفته نامه «پرس» و کارزار «نو» شان
۱۶	از چشم انداز نسریات: نقاد سینما
۱۸	گردهمایی در لاناپون
۲۱	تاریخ تولد: فوریه - مارس ۱۹۵۹
۲۵	یک فرهنگستان جوان نسبتاً عبوس
۲۹	اوضاع سینمای فرانسه در ۱۹۵۸
۳۷	فصل دو مفهومی انتقادی
۳۷	مکتبی انتقادی
۴۳	بیانیه الکساندر آستروک
۴۶	مقاله هجوآمیز فرانسوا تروفو
۴۹	نظریه های اقتباس
۴۹	یک مورد نمونه: شیطان در جسم
	رویکردی متفاوت به اقتباس
۵۲	نسخه الکساندر آستروک از «یک زندگی» مویاسان

۵۴	صفحه نخست نشریه آر‌تس
۵۵	خط‌مشی مؤلفان
۵۸	الگوی امریکایی
۶۱	موج نو: مکتبی هنری

۶۵ فصل سه شیوه تولید و توزیع

۶۵	مفهومی اقتصادی: فیلم‌های کم‌هزینه، افسانه یا واقعیت؟
۶۶	دو فیلم کم‌هزینه، خارج از نظام
۶۹	وضعیت اقتصادی مناسب
۷۰	نمای بارانه‌ای
۷۳	نکوه‌ها بر-تولیدات پرهزینه
۷۴	فیلم‌های با هزینه شخصی
۸۰	سرمایه‌گذاری
۸۵	فیلم‌های تاریک‌ن‌های «قدیم و جدید» در عرصه عمومی

۸۹ فصل چهار شیوه عمل فنی، زیبایی‌شناسی

۸۹	زیبایی‌شناسی موج نو
۹۲	کارگردان مؤلف
۹۷	فیلمنامه-نقشه‌کنش
۹۹	فنون اقتباس، پیوند با نوشته
۱۰۲	خروج از استودیوها و کشف مجدد فیلمبرداری در مکان واقعی
۱۰۷	فنون فیلمسازی
۱۱۵	مونتاژ/تدوین
۱۱۸	صدای همزمان

۱۲۳ فصل پنج مضامین نو و چهره‌های نو: نقش‌ها و بازیگران

۱۲۴	ماریوودائو ساگانیسیم: از آستروک تا کاست تا دونیول والکروز
۱۲۸	جهان مؤلفان
۱۲۸	دانشجویان و دختران فروشنده کلود شابرول

- ۱۳۱ کودکی تروفو
- ۱۳۲ وجوه مختلف ژان لوک گدار
- ۱۳۵ نسل جدیدی از بازیگران
- ۱۳۹ گروه بنیان‌گذار سه نفره
- ۱۴۱ یکی از اوباش کشیش می‌شود
- ۱۴۵ آنتوان دوانل و اخلافت
- ۱۴۶ بازیگران غیر حرفه‌ای، چهره‌های ناشناخته
- ۱۴۹ بازیگران زن موج نو
- ۱۴۹ برنات لافون
- ۱۵۰ کارینا و گدار: همچون «مارلینه دیتریش - فون اشترنبرگ» موج نو
- ۱۵۳ زنان و خواهرانش

فصل شش تأثیر جهانی موج نو و میراث آن برای سینمای امروز

- ۱۵۸ پیش‌گامان
- ۱۶۲ تأثیر موج نو بر سینمای جهان
- ۱۶۶ موج نو، آوانگارد و سینمای تجربی
- ۱۶۷ پیامدهای تاریخی جنبش: موج نو در حال حاضر
- ۱۷۰ جاودانگی فیلم‌های موج نو

گاه‌شماری وقایع مهم سیاسی و فرهنگی، ۱۹۵۶-۱۹۶۳

- ۱۷۳ یادداشت‌ها
- ۱۷۹ کتابشناسی
- ۱۸۵ نمایه
- ۱۹۵

مقدمه

| باز هم موج نوی فرانسه^۱ |

موج نو قطعاً یکی از مشهورترین جنبش‌ها در تاریخ سینماست. متخصصان بی‌وقفه با حسرت یا با سرعین آن سخن گفته‌اند. در همان آغاز، در ۱۹۵۹، شخصیت عمو در فیلم زازی در متروی لمبی مال به ترافیک سنگین پاریس نگاه می‌کند و به طعنه فریاد می‌کشد، «این موج چیست؟»، اما واقعاً موج نو چیست؟

آیا موج نو غیر از محفل افسانه‌ای رستوران (گروه مشهوری از منتقدان-فیلمسازان کایه دوسینما به رهبری فرانسوا تروفو) منتقد جوان تندرویی که در ستون خود در مجله آرئس به معتبرترین و محترم‌ترین رزیدانت سینمای فرانسه حمله و آن‌ها را تخریب کرده بود)، به لحاظ زیبایی‌شناختی هم از نوع انسجام واقعی برخوردار بوده است؟ یا به سادگی نوشدن ناشی از به دوران رسیدن سینما نبود، پدیده‌ای که لاجرم هریست سال یک بار رخ می‌دهد؟ آیا موج نو با سایش از تکنیک‌های آماتوری و بداهه‌سازی به جای بهره‌گیری از فیلمنامهٔ مشخص و مدون و در نتیجه استوار کردن کیفیت فیلم بر پایهٔ درک تعداد اندکی از کارگردانان و منتقدان، تأثیر فاجعه‌باری نداشته است؟ آیا موجب گریز مخاطبان معمولی از سالن‌های سینما نشد؟ آیا حقیقت دارد که این فیلم‌ها درست در لحظه‌ای پدیدار شدند که منحنی تماشاچیان سینما به طرز سرسام‌آوری نزولی شد تا حدی که به نصف کاهش یافت؟

و سرانجام چرا اسطوره موج نو این همه سال از دهه ۱۹۶۰ تا کنون دوام آورده است؟ و چرا ژان لوک گدار سی سال پس از ساخت مثال اعلای موج نو، از نفس افتاده (۱۹۶۰)، در ۱۹۹۰ با حضور آلن دلون، ستاره محبوب مردمی، فیلمی با نام موج نو ساخت؟ تقریباً هر سال، به مناسبت یک جشنواره یا در جمع بندی سالیانه شاخه های تولید فیلم، نشریات می پرسند که آیا علائم موج نوی جدید در افق پدیدار شده است؟ هرگاه دو کارگردان جوان شواهدی از همفکری و هماهنگی از خود بروز دهند، عده ای بر آن قابلیت تبدیل شدن به هسته اولیه گروهی را می بینند که در ادامه راه مون بوی اسطوره ای، و امروزه دور و گم، جنبش نوسازی مضمونی یا زیبایی شناختی جدیدی خواهند آفرید. طبیعتاً حرکت امواج با ریتم دریا تا ابد ادامه دارد، اما در سینمای فرانسه موج ۱۹۵۹ منحصربه فرد باقی ماند. این کتاب می کوشد با پاسخ دادن به پرسشهایی که در بالا مطرح شد، این یک بودن را اثبات کند.

موج نوبه واقع فنانان شهساز است و هنوز هم به دشواری بتوان یک کتاب واحد در بیست سال گذشته را نام برد که این پدیده را به دقت تحلیل کرده باشد. (۱) کتاب موج نوی جرمز ماکو در سال ۱۹۷۶ سال هاست که تجدید چاپ نشده است و نیز بیشتر چکیده های نظریه مؤلف به شمار می آید تا پژوهشی تاریخی. ژان لوک دووین در ۱۹۸۳ کتابی تحت عنوان موج نو، ۲۵ سال بعد را تدوین نمود که در بردارنده برخی مشاهدات و تأملات بدیع بود، اما در نهایت از سطح پژوهشی بسیار محدود فراتر نرفت. (۲) خلاصه اینکه، اندک دانشجویان تازه کار و عشاق سینما معتقدند که همه چیز را درباره این جنبش بداند اما این معلومات معمولاً به چند منبع ثابت یا مروری بر چند رویداد در حوزه های کوتاه محدود می شوند که همیشه هم از آزمون ارزیابی تاریخی سربلند بیرون نمی آیند.

فرضیه من بدین شرح است: موج نوی فرانسه جنبشی یکپارچه بود که در مقطع زمانی خاصی به وجود آمد و مجموعه ای از عوامل همزمان در حوالی دهه ۱۹۵۰ خصوصاً در سال های ۱۹۵۹-۱۹۵۸ ظهور آن را میسر کرد. در سه فصل نخست به ذکر این عوامل متنوع خواهم پرداخت و نیز تعریف نسبتاً دقیقی از

مفهوم مکتب^۱ در تاریخ سینما عرضه خواهم کرد. موج نو پیش از هر چیز شعاری ژورنالیستی بود در پیوند با جنبش انتقادی «هیچکاکي-هاوکسی ها»^۲، آن گونه که منتقد و نظریه پرداز سینما آندره بازن، که خود یکی از بنیان گذاران کایه دوسینما بود، آن را نامیده بود. پژوهش من سهم ویژه ای به امور اقتصادی و فنی پیرامون ظهور این فیلم ها می دهد که در مقایسه با عوامل مضمونی و سبکی توجه کسری به آن ها شده است. این قسم تمرکز پژوهشی مطابق با گرایش های اخیر در تاریخ سینماست که می کوشد امتیاز ویژه ای به سازوکارهای اقتصادی و فنی بخش د تا به ترتیب مشاهدات زیبایی شناختی کامل تری را بر بنیان شرایط مادی - لقی آثار از جمله تولید و پخش فیلم ها، فرجام تجاری آن ها و بستر سیاسی و فرهنگی آن در آن فرانسه استوار سازد. گاه شماری رویدادهای سیاسی و فرهنگی عمده را در ضمیمه^۳ من تا در کسب دیدگاهی کلی از آن دوران یاری گرباشد. در این کتاب تحلیل جامع از تک تک فیلم ها صورت نمی پذیرد، اما در عوض کوشش شده سنتر و فریئر^۴ یک جنبش بر اساس نقاط قوت و ضعف شناخته شده اش عرضه گردد. سوتاد^۵ این کتاب بی تردید می تواند از دیدن یا دوباره دیدن فیلم های کلیدی ذکر شده در کتاب و نیز کنکاش در مطالعات انتقادی فیلم های خاص بهره مند گردند. به عنوان مثال، پژوهش های اخیر آن ژیلن، کارول لوبر، ژان لویی لوترات و خود من درباره ۴۰۰ صفحه (برونو، ۱۹۵۹)، ژول و ژیم (تروفو، ۱۹۶۱)؛ هیروشیما عشق من (رنه، ۱۹۵۹) و تحقیر^۶ (ر. ۱۹۶۱)، پژوهش میشل سوتا درباره پی یرو خله (گدار، ۱۹۶۵)؛ دادلی اندرو دربار^۷ (زنفل، افتاده؛ و بارتلمی آنگوال درباره دستة جدا افتاده ها (گدار، ۱۹۶۴) همگی بسیار مفیدند. (۳) برای کسب دیدگاهی کلی تر از این دوران تاریخی خواننده می تواند از کتاب های ذیل بهره گیرد. در زبان فرانسه کتاب دهة پنجاه در سینمای فرانسه نوشته رنه پردال، متن دایرة المعارفی سودمندی است که برای سینه فیل ها^۸ی امروزی می تواند جالب

1. school

2. Hitchcock-Hawksians

باشد. (۴) اما کتاب ترکیبی ژاک سیسلیه تحت عنوان سینمای فرانسه، جلد یک و دو، یا کتاب عصر مدرن سینمای فرانسه نوشته ژان میشل فرودون نیز به همان میزان مهم‌اند. (۵) در زبان انگلیسی منابع عمومی شامل این آثار می‌شود؛ کتاب جمهوری تصاویر نوشته آلن ویلیامز؛ سینمای ملی فرانسه نوشته سوزان هیوارد؛ و کتاب مرجع راهنمای سینمای فرانسه نوشته جنت وینسندو. (۶) بسیاری از این کتاب‌ها دوران پُرطراوتی از آزادی فرانسه پس از جنگ جهانی دوم تا موج نو و پس از آن را پوشش می‌دهند.

میشل ماری از افراد زیر به خاطر مطالعه دقیق متن و انتقادات الهام‌بخشان سپاسگزار است. اوونت، میشل شیون، کلهنو، آماندین موله، فردریک مورو، کاترین شاپیر، ماکسیم شاینفایگل، ژنوی سلیه و فرانسیس وانوی. او خصوصاً از صبر و بردباری فرانسوا ژولان شکر می‌کند. ریچارد نویپرت مرهون محبت میشل ماری است که فرصت ترجمه این کتاب را برایش فراهم آورده است. میشل معلم الهام‌بخش و فوق‌العاده‌ای نیز بوده است. کار کردن با جین فارگولی، سارا دانسی و گروه ویراستاران انتشارات بلکول نیز موجب مسرت است. و سرانجام باید از کاترین م. جونز نام برد که نقشی کلیدی در تهیه نسخه انگلیسی از موج نوی فرانسه: یک مکتب هنری» داشته است. یاری مداوم و ارزشمند او ترجمه را عنا‌بخش و روند آن را تصحیح و تسهیل و تسریع نمود. نام او به‌واقع باید به‌عنوان یکی از مهم‌ترین دیگر کتاب قید شود.